הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר קורבנות

# יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות תמורה

רבי אליקים גאטינייו

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות תמורה

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-תמורה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים

**פרק א** ..... 4
הלכה א ..... 4

# פרק א

## הלכה א

**ועוד שאין לאו שבה שוה לעשה וכו'**. ועיין בלח"מ ז"ל מ"ש דרבינו גורס כגירסת רש"י וכו' יעו"ש והרב יבין שמועה כלל קצ"ה כתב וז"ל נראה מדבריו שסובר רבינו דאשה עושה תמורה כאיש ולוקה וקשה כיון דהרבוי דהויא כאיש לא כתיב אלא בעשה דאם המר אכתי לימא דכי השוה הכתוב אשה לאיש אינו אלא בלאו שיש בו מעשה כמו שהוא הכלל ולעולם דאם עשתה תמורה אינה לוקה ואתא רבויא דאם המר לרבות האשה שעשתה תמורה דהויא תמורה ומי דחקו לומר קמ"ל דלקייא נגד הכלל ואין לומר דאחר שתירץ הלח"מ כיון דלעונשין שוין ה"ה בתמורה א"כ אף אנו נאמר דכיון דרבי קרא לתמורה ה"ה למלקות דלא דמי דלפי מה שהקשה הוא תירץ היטב אמנם קושיתנו הוי איפכא דאימא דלא לקי כהכלל דעלמא ותפשת מועט תפשת וכו' ומ"מ עבדא תמורה מריבוייא דקרא אלו דבריו בקיצור.

**וראיתי** כתוב לחכם בני יצחק הי"ו הקשה משם חד מרבנן החכם השלם רפאל אברהם מצליח יצ"ו דאיך אפשר לומר דקרא אצטריך לעשה דתמורה והא מצות עשה שלא הזמן גרמא היא ונשים ודאי איתנהו ביה אע"ג דליתנהו בלאו זה שאין בו מעשה וכמ"ש בקידושין ואזוהי מ"ע שלא הז"ג מעקה אבדה ואע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה הושוו הנשים לאנשים ותירץ לו דהא מיהא אצטריך קרא דכיון דהוי עשה דאינו שוה בכל דקרבן צבור השותפין אין עושין תמורה, ליתנהו בעשה זה להכי אתא ריבוייא והשוה אותם לאנשים דעבדא תמורה אלו תורף דבריו.

**והנה** מתוך דברי הרב המקשה נראה דלא נחית להקשות מכח דאתא ריבוייא לומר דעבדא תמורה אף דאינו שוה בכל ועוד דהך שאינו שוה בכל הוא להגירסא האחרת ברם כעת אנן קיימין לגירסא אחרת שהיא בלאו שאין בו מעשה ואין לומר דאף לפי גירסא דלאו שאין בו מעשה מ"מ ההיא דלאו שאינו שוה בכל טעם נכון הוא דהכי אמרו בש"ס ביבמות דף פ"ג ופ"ד גבי לא יקחו יעו"ש, דלא דמי ההיא שאינו שוה בכל דהתם לדהכא ואין ענינם אחד אמנם לדידי ל"ק כלל וכלל דשאני האי עשה משאר עשה שלא הזמן גרמא דבשלמא שאר מ"ע שלא הז"ג דהוו מ"ע דהן חובת הגוף לעשותן ואם לא עשאן עובר בעשה בהנהו אף דליתנהו בלאו שלהן איתנהו בעשה כמ"ש התוס' שם בקידושין גבי מעקה ואבדה ברם האי עשה דתמורה הוי מכח לאו הניתק לעשה דהיינו דהעיקר הוא הלאו דלא יחליף ואם החליף איכא עשה דהוא ותמורתו יהיה קדש נמצא דהאי עשה נמשך מהלאו ולכן הקשה הרב דנימא דלהכי אצטריך קרא לרבות לאשה

בהאי עשה אף דליתא לה בלאו זה דהוא דבר חידוש אלא דלענ"ד אחרי נשיקת ידי ורגלי קדשו אין לקושיא זאת מקום לנוח והוא דכל קושיתו נמשך לו מכח דכללא כייל לן בריש דבריו שם דלא אמרינן השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין אלא בלאו שיש בו מעשה אבל באין בו מעשה אינן שוין דזה נפקא ליה לש"ס מקרא דאשר יעשו מכל חטאת האדם והוא מדברי רש"י בתמורה לחדא גירסא.

**ולענ"ד** ליתא כלל זה דהכי אמרו בש"ס מהו דתימא הני מילי לאו שיש בו מעשה דכתיב אשר יעשו אבל לאו שאין בו מעשה וכו' קמ"ל וכן הגירסא אחרת מהו דתימא ה"מ עונש דשוה בין ביחיד וכו' קמ"ל נמצא מדברי הש"ס דכל זה הוה ס"ד דה"מ בלאו שיש בו מעשה או עונש דשוה ליחיד ולצבור אבל לקושטא דמילתא קמ"ל דאף בלאו שאין בו מעשה ועונש שאינו שוה בכל הושוו הנשים לאנשים נמצא דליתי להני כללי דהרב ז"ל ואתמהא איך מהס"ד הוציא כלל הנ"ל ולפ"ז לא קשיא מידי מ"ש דאימא דלא לקייא ועבדא תמורה וק"ל.

**גם** מאי דדחיק ומוקים אנפשיה לדעת רבינו דאשה שהמירה לא לקייא ולעולם דעבדא תמורה ודייק לה מתוך דברי רבינו ובעשותו גירסא אחרת בגירסת רש"י אימא אשה נמי לא עבדא תמורה ליתא חדא דהא הצענו דליתא להאי כללא ועוד כמו שכתבתי בסמוך דהאי עשה נמשך מהלאו וכיון דאשה ליתא בלאו איך נאמר דאיתיה בעשה ואף דהוי מכח הריבוי ואה"נ דאי מצינן בפירוש דרבינן קרא אפ"ה רבינן אבל שנאמר דזה רבי קרא במקום דמצינן למימר דלאו להכי אתא קרא לא אמרינן ודוק.

**עוד** ראיתי כתוב לחכם בני הי"ו והקשה בדברי הלח"מ וז"ל ויש לתמוה עליו מאחר דכללא כייל רבינו דכל מצוה דאית בה עשה ולא תעשה כיון דהנשים איתנהו בלא תעשה איתנהו נמי בעשה הביאו הרב פרשת דרכים בהגהותיו על החינוך סדר אמור יעו"ש א"כ גם כאן כיון דהנשים איתנהו בל"ת א"כ משום דהשוה הכתוב אשה לאיש איתנהו נמי בעשה דתמורה אלו דבריו נר"ו וזה ניחא לרבינו דס"ל הכי ברם לרש"י אפשר שלא יסבור הכי אלא כדעת התוס' ז"ל בקידושין דף ל"ד שהביא הרב פרשת דרכים ז"ל שהם חולקים בסברא זאת אלא דאף דאיתנהו בל"ת דהשוה הכתוב אשה לאיש אף דאית בה עשה ג"כ כיון דלאו זמן גרמא פטורות מהעשה ונמצא קשה על רש"י כמ"ש הלח"מ ומה נענה לתרץ לרש"י ואף אם נאמר כמו שכתבתי לענ"ד בפי"ב דהל' ע"ז ה"ג דאינו חולק היש מפרשים עם רבינו וכמ"ש שם.

**ומ"מ** נראה לענ"ד דגם לרבינו שפיר הקשה הלח"מ והוא דנהי דסברי דכל דחייבות בלאו מכח ההקש חייבות בעשה ג"כ כיון דאיכא בהאי מצוה עשה ולא תעשה מ"מ

הכא שאני דגלי קרא דכל הפרשה דתמורה בלשון זכר נאמרה לגלות דליתנהו לנשים בתמורה ומ"מ בעונשים איתנהו מטעם ההקש לכל מצות שבתורה ואל תתמה על החפץ דילקו וליתנהו בתמורה דהא צבור ושותפין לדעת רבינו לוקין על התמורה ואין תמורתן תמורה וה"ה לנשים ומטעם דגלי קרא וק"ל.

**עוד** כתב הרב יבין שמועה וז"ל עוד כלל אחר נלמד מדברי מהרי"ט בחידושיו לקידושין דף ל"ד ע"א גבי דברי התוס' ד"ה מעקה שהקשה וז"ל וא"ת אבדה ושילוח הקן לאו שניתק לעשה ואין לוקין עליהן כדאמרינן בשלהי חולין שאין הלאו אלא לזרז על העשה ומצות לא תעשה נפקא ליה לקמן מאיש או אשה אשר יעשו מכל חטאת האדם והני לא מקרו חטאות שנתקן הכתוב לעשה וי"ל וכו' אלו דבריו. נמצא לפי דבריו דכל דהוי לאו הניתק לעשה אינו נכנס בסוג דהשוה הכתוב אשה לאיש דלא מקרי חטאת כיון דנתקן הכתוב לעשה ולא באתי לכוונתו ז"ל דהא ניחזי אנן האי קרא דאשר יעשו מכל חטאת האדם היכן כתיבה בגזל ונשבע על שקר ונתקו הכתוב דישיב את הגזלה ויוסיף חומש ואי הוי גזל הגר לכהנים ויקריב קרבן אשם ככתוב סוף סדר ויקרא נמצא דהכל הוא ניתק לעשה וליכא מלקות ואיך נאמר דהוי דוקא להיכא דאיכא מלקות ועוד וכי לאו הניתק לעשה כשלא נתקו לעשה לאו חטאת מיקרי ועוד בש"ס דקידושין דף ל"ה ובב"ק דף ט"ו דמפיק לה מג' קראי להאי דהשוה הכתוב אשה לאיש ומצריך להו וקאמר דאי מהך קרא דאיש או אשה הו"א התם הוא דחס רחמנא כי היכי דתיהוי לה כפרה דהיינו ההשבה והחומש והקרבן וכו' הרי דהכתוב הרבה אותם למאי דקאי עלה אף דליכא מלקות וגם לפי האמת דליכא האי ס"ד מכח הב' קראי אחריני נמצא דלכל מילתא השוינהו ועוד בנידה דף מ"ח למד מהאי תנא דבי רי ישמעאל איש או אשה וכו' השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דמה איש בסימן אחד אף אשה בסימן אחד וזה הוי לכמה דינים דליכא בהו עונש מלקות ג"כ ומינה ג"כ תברא לכללי דהמציא מהר"ש אלגאזי ז"ל [בספרו עין שמועה] האמורים לעיל.

**ובמה** שתירץ מהרי"ט ז"ל וזה לשונו וי"ל דבמעקה לא חשיב לאו הניתק לעשה דלוקין עליו וכו' יעו"ש דבריו מתמיהים דהא פסק רבינו פי"א מהל' רוצח דאין לוקין עליו דהוי לאו שאין בו מעשה וראיתי במכתב לחכם בני הי"ו דקא מתרץ לה דמשכחת לה במעקה לאו כגון דסתר המעקה בידים דנמצא עובר הלאו במעשה ודוגמה לזה מצינו בחמץ דאם היה לו חמץ בביתו אינו לוקה משום בל יראה ובל ימצא אבל אם קנה חמץ לוקה יעו"ש ברבינו בהל' חמץ ומצה פ"א ה"ג. ושוב ראיתי להרב רוח אליהו ז"ל שנדפס מחדש שגם הוא הקשה כן ועוד הוסיף להקשות דלאו דמעקה הוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו

דדרשינן מלא תשים דמים בביתך כמה דרשות אלו דבריו ואין זה קושיא כלל דלא מיקרי לאו שבכללות אלא בלאו שדורשין בו דינים משונים זה מזה כגון לאו דלא תאכלו על הדם יעו"ש בסנהדרין דף ס"ג אבל בולא תשים דמים בביתך הכל הוא ענין אחד דהיינו שישים מעקה לגגו ולא יגדל כלב רע ולא יהיה לו סולם רעוע והכל הוא דמים ודוגמה לזה כתבו התוס' בסנהדרין דף ס"ג ע"ב ד"ה שלא ידור יעו"ש ולפי יסוד זה ונראה אמיתי קשה להתוס' עצמם שכתבו בקידושין דף ל"ד ד"ה [מעקה] תימה לר"י בכל הני כתיב לאו במעקה כתיב ולא תשים דמים בביתך ואע"ג דמוקמינן ליה למגדל כלב רע וסולם רעוע דהיינו שימה בידים מ"מ אתי נמי למעקה כדאיתא בסיפרי עכ"ל ולא היו צריכים לזה דכיון דכל זה הוי משום דמים מה לי מעקה מה לי מגדל כלב וסולם רעוע וא"צ לומר דאתי נמי למעקה כמי שהוא ענין אחר וזו היא דעת הספרי שהכל דמים נינהו וק"ל.

**ודע** שדברי התוס' אלו דסנהדרין נעלמו מהר"ב ראש יוסף חו"מ ריש סי' כ"ז וכתב הוא כן מסברתו ודברי טעם הם ומה שקשה לכאורה ע"ז ממ"ש שם בסנהדרין ע"א גבי המגפף והמנסך וכו' דנפקא לן מלא תעבדם וקרי ליה לאו שבכללות כבר כתבו שם התוס' ד"ה על דכיון דאינו מפורש בקרא דאיירי במגפף ומנשק חשיב לאו שבכללות יעו"ש.

**ועוד** ראיתי לחכם בני פחד יצחק יהיה בעזרו שהקשה למהרי"ט ז"ל דכתב דאבדה הוי לאו הניתק לעשה ממ"ש הריטב"א ז"ל בב"מ דף כ"ו ע"ב בפירוש נטלה לפני יאוש וז"ל לפי שהשב תשיבם כל שעה עומד במצות השב ומשום הכי עובר משום השב אבל לא תוכל להתעלם כבר העלים ואין לו במה לתקנה וזה האמת עכ"ל הרי דכתב דלא הוי לאו הניתק לעשה.

**ועפ**"ז הונח לו מאי דהוה קשיא ליה על הריטב"א שכתב על מ"ש שם דף ל"א תשלח לדבר מצוה מ"מ והקשה דלמה לי קרא הא קי"ל אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ותירץ דבניתק לעשה לא אמרינן הכי והא שם במציעא אמרו יכול אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר אבדה ישמע לו וכו' והקשו בש"ס למה לי קרא לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה מוכח דאף בניתק לעשה אמרינן הכי אלא דאין זו קושיא דשאני אבדה דלא הוי לאו הניתק לעשה וכמ"ש הריטב"א ונאים הדברים למי שאמרן.

**ומ**"מ למהרי"ט לא קשיא כלל דאיהו קאי על דברי התוס' ז"ל והתוס' נראה דלא אזלי בשיטת הריטב"א ז"ל אלא דגם באבדה חשבי לה לאו הניתק לעשה ובמה שמשיבה אחר כך נמצא דלא העלים והוא ממה שכתבו בתירוץ ז"ל דבכלהו משכחת בהו עשה בלא לאו באבדה כגון שנטלה על מנת להחזירה או שנטלה אחר יאוש דליכא לאו דלא תוכל להתעלם אלא עשה דהשב תשיבם וכו' ואי ס"ל כהריטב"א ז"ל הא משכחת לה

שפיר בפשיטות דעבר הלאו דלא תוכל וכו' אבל העשה כל שעה עומד במצות השב וכיון דהאי עשה הוי שלא הזמן גרמא נשים חייבות ולא קשיא דאיך יהיו פטורות כיון דאיכא לאו דהא הלאו חלף הלך לו ואף שיקיים העשה חטאו ישא דעבר הלאו וא"כ נראה ברור דס"ל שלא כדעת הריטב"א ועל פיהם כתב מהרימ"ט כן.

**ועוד** ראיתי לחכם בני יצ"ו שהביא לחולק בהאי כללא דכייל הריטב"א דלא אמרינן אין עשה דוחה לא תעשה ועשה בלאו הניתק לעשה להתוס' בדבור זה דאנן קיימין, דתירצו בשם יש מפרשים דלזה אצטריך דחייבות בהנך מצות שלא הזמן גרמא להיכא דאיתא עשה נגדם דאתי עשה ודחי לא תעשה ולא נשאר אלא עשה ופטורות ומשו"ה אמרו דחייבות משום עשה שלא הז"ג ובכלל הנך הוי שלוח הקן דהוי לאו הניתק לעשה ולפי דברי הריטב"א אתי עשה ודוחה לאו הניתק לעשה ודעת התוס' נראה אמת דהא בחולין דף קמ"א הקשו בש"ס קושית הריטב"א וז"ל א"ל ר' אבא לרב כהנא אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח אפי' לדבר מצוה וכו' עשה ול"ת הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה לא צריכא וכו' הניחא וכו' אלא אמר מר וכו' כגון שנטלה על מנת לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא וליתי עשה ולידחי ל"ת וכו' קמ"ל ואיך תירץ הריטב"א לעצמו דבר חדש וכייל לן דבר מחודש וצ"ע ונראה ודאי דלא היה גורס הריטב"א כן בגמ' אלו דברי החכם בני יצ"ו וכמו זר נחשב בעיני לומר דלא היה גורס כן בגמ' דצריך לומר דלא הו"ל כמו חצי עמוד מהש"ס וחזרתי למצות דברי הריטב"א במקומן וראיתי דהאמת כן הוא והוא שאחר שתירץ התירוץ הוקשה לו דהא מיהא עשה ועשה הוא ומהיכא תיתי דאתי עשה דמצורע ודחי עשה דשילוח הקן ועוד דאפי' לאו לחודיה לא דחי [היכא] דלאו בעידנא דמעקר לאו מקיים העשה דמצורע ותירץ דסד"א דעשה דטהרת דמצורע עדיף דאמר מר גדול השלום כדמפרש בפ' שילוח הקן וכו' עכ"ל ואיך אפשר דהיה גורס סמוך מיניה כגירסתנו והיה כותב מה שכתבתי ומ"מ איני יודע לכוין ולהעמיד היאך היה גירסתו כדי שיבא אחר כך סד"א דאמר מר גדול השלום וכו'.

**ודע** דקודם תירוץ זה שתירץ הריטב"א דהוי לאו הניתק לעשה תירץ וז"ל וי"ל דבמצוה דאיכא ב' עשה כגון דאמר לו אביו אל תשלחם דנצרכים לטהרת מצורע ואיכא ב' עשה דכבוד אב ואם וטהרת מצורע וב' עשה דוחה לא תעשה ועשה כההיא דמתני' א"ל אביו היטמא או אל תחזיר אבדה אין שומעין לו ומפרש לה דאמר היטמא לחודיה בלא השבת אבדה או אל תשב אבדה דליכא אלא חד עשה דאם איתא דאיכא ב' גבי היטמא לימא היטמא והשב דאין שומעין לו וכל שכן אל תחזיר לחודיה אלא ודאי ליכא אלא חד עשה אבל אי איכא ב' ודאי ישמע לו וידחה טומאה דאיכא עשה ול"ת ה"נ לא שנא עכ"ל.

**ולענ"ד** כלל זה לאו דסמכא הוא חדא מדלא תירץ כן בש"ס בחולין כשהקשה קושיא זאת של הריטב"א דנהי דהוא לא היה גורס כן אבל אנן חזינן הגירסא ועוד דמש"ס דיבמות דף כ' ע"ב נראה בבירור דלא אתו ב' עשה ודחו לא תעשה ועשה וכמ"ש התוס' ז"ל ד"ה אמר קרא יעו"ש, ומה תאמר מה שהכריח הריטב"א ז"ל דלמה לא אמר הברייתא א"ל אביו הטמא והשב, אה"נ דה"ה ולא נחית תנא אלא לאשמועינן דכיון דסד"א דכבוד אב ואם הוקש לכבוד המקום לציית ליה קמ"ל אני ה' דנגד ה' כלא חשיב כבוד אב ואם וכיון דכן ליכא אלא עשה דהשבת אבדה ולא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה, ונמצא ליתא להך כללא דכייל לן הריטב"א ז"ל ברם הכלל האחר דאתי עשה ודחי לאו הניתק לעשה אם הוא עשה אלים הוא אמת דהו"ל עשה אלים דדוחה לעשה קל וכמ"ש התוס' בפסחים דף נ"ט ואף דלא הוי בעידנא.

**לוקה ארבעים**. עיין מ"ש הלח"מ וכתב בתוך לשונו ומ"מ מקרי שהעשה עוקר אותן כיון דאינו לוקה על שום אחד מהם מחמת העשה כך צ"ל ופי' דבריו דאף שהן ב' אזהרות חלוקין מ"מ כיון דבעשה הזה שהוא אחד נתקין הב' לאוין לא חשבינן לאו הניתק לעשה דאין כח בעשה לנתקן ומ"מ הוא דוחק גדול.

**ולענ"ד** נראה לישב וגם נישב מאי דקשיא ליה עוד להתוס' ריש תמורה [ד"ה סופג] לתירוץ ראשון והוא ע"פ מ"ש הלח"מ גופיה לעיל מזה ד"ה ועוד דרבינו הוה גריס הב' גירסאות הן מ"ש בספרים דהוו להו ב' לאוי וחד עשה הן גירסת רש"י שאני ממיר דהוו להו שוה בכל וא"כ לפי גירסת הספרים שלנו דגריס דהוו להו ב' לאוי הוי היפך ההיא ברייתא דמוקי דהני ב' לאוי דלא יחליפנו ולא ימיר חד במחליף עם חבירו וחד במחליף בעצמו מה שאין כן לתירוץ האחר שהיא גירסת רש"י שפיר אתי עם ההיא ברייתא והשתא רבינו אף דפוסק כההיא ברייתא הביא כאן ב' תירוצי הש"ס ולא סמך אלא על השניה שהיא העיקרית וכמו שפסק ההיא וזו היא דעת התוס' דלתירוצם הראשון אזלא כתירוץ ראשון דש"ס דלא יחליפנו ולא ימיר הוו להו ב' לאוי ומה שתירצו שנים הוא כתירוץ ב' דהיא גירסת רש"י דאזלא עם ההיא ברייתא דהני ב' לאוי כל אחד לעצמו נינהו. ויותר נראה דכונתם בתירוצם הראשון לומר דאפי' אי לקי שמונים אפ"ה לא קשיא ושוב תירץ דקושטא דמילתא דליכא אלא ארבעים, ומלבד זה יש להליץ בעד תירוץ ראשון של התוס' דלאו דס"ל הכי דסופג שמונים אלא כונתם דלו יהי דסופג שמונים מ"מ נקט התנא ארבעים דלא נחית למנין המלקות.